

International Marmara Social Sciences Congress (Imascon Autumn 2021)

10 – 11 December 2021 KOCAELI

PROCEEDINGS E-BOOK

Organizer

Sponsors

This congress proceedings book is published as an electronic format as e-book.

All rights reserved.

Editorial Board

Assoc. Prof.Dr. Öznur GÖKKAYA

Lect. İsmail KILICASLAN

Lect. Barış DEMİR

Lect. Mustafa OF

ISBN: 978-605-70762-3-6

Address	Kocaeli Üniversitesi Rektörlüğü, Umuttepe Yerleşkesi Kocaeli, TÜRKİYE
Phone	+90 262 303 1000
E-mail	info@imascon.com
Web	www.imascon.com

All legal and ethical responsibility of the studies belongs to the authors. All rights reserved. The copyright of this proceedings book belongs to Kocaeli University. It may not be copied or reproduced without permission.

KITLIĞA ÇARE: YENİ TARIMSAL YÖNETİM VE ÖRGÜTLENME MODELİ 'YÖNETİCİLERİ VE ÇALIŞANLARI HİBEYLE DESTEKLENEN KÖY KOOPERATİFLERİ MODELİ (YÖÇHEDEK)'

Orhan Polat

İstanbul Ayvansaray Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve
İşletmecilik Bölümü

orhanpolat@ayvansaray.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0065-2346

Özet

İklim değişikliğine bağlı olarak dünyada meydana gelen sel felaketleri ve kıtlık ile Covid-19 küresel salgınıyla birlikte tedarik zincirlerinde oluşan bozulma sonucunda, dünya genelinde gıda arzında giderek artan sorunlar yaşanmaktadır. Bu durum, 'gıda üreten tarım işletmelerinin ve çiftçilerin nasıl bir örgüt modeli ile örgütlenerek yönetim sürecini yerine getirdikleri ve ne kadar etkili-verimli üretim yaptıkları' sorularının gündeme taşınmasını ve gıda üretiminde etkili-verimli bir örgüt ve yönetim modelinin bulunmasını zorunlu kılmıştır. Araştırma, literatür taramasından ve altı yılı aşkın süredir ülkemiz kırsal alanlarında yönetim, örgütlenme ve kalkınma konularında yapılan araştırma, uygulama ve çalışmalarda katılımcı gözlem yönteminden elde edilen bilgiler ışığında gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, belirtilen gıda arzı sorununa, yönetim ve organizasyon bilimi bakış açısı ile kırsal alanlarda yaşanan göç sonucunda yaşlı nüfusun kalması ve yıllardır çözilemeyen miras yoluyla oluşan çok hisseli tarla mülkiyeti sorunlarını çözerek, yaşanan sorunlara çare olacak "Yöneticileri ve Çalışanları Hibeyle Desteklenen Köy Kooperatifleri Modeli (YÖÇHEDEK)" pilot uygulaması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yönetim ve Organizasyon, Tarım, Gıda, Kooperatif, Köy.

THE REMEDY OF FAMINE: NEW AGRICULTURAL MANAGEMENT AND ORGANIZATION MODEL 'THE MODEL OF VILLAGE COOPERATIVES SUPPORTED BY GRANTS (YÖÇHEDEK)'

Abstract

As a result of floods and famine occurring in the world due to climate change and the deterioration of supply chain along with the Covid-19 pandemic, there are increasing problems in food supply throughout the world. This makes it obligatory both to raise the questions of 'which operational model' used by farmers and agricultural business on producing food, and 'how efficient and effective it is on producing' and to find the efficient-effective operational and management model in food producing. This research has been carried out in the light of reviewed literature along with the participant observation method in research practice, and studies on management, organization and development in the rural areas of Turkey for more than six years. In conclusion, it is proposed 'The Model of Village Cooperatives (with all managers and employees) Supported by Grants' (YÖÇHEDEK) which will be remedy of the problems on; migration experienced in the rural areas in which caused just elderly to stay, the multi-shared field ownership which not solved for years.

Key Words: Management and Organization, Agriculture, Food, Cooperation, Village.

1. GİRİŞ

Son on yılda dünya genelinde iklim değişikliğine bağlı felaketler, ekonomik ve sosyal hayata yönelik birçok alanlarda sorunlara sebep olurken, gıda arzında olumsuzluklara ve gıda fiyatlarında da olağan dışı artışlara neden olmuştur. 2019 yılı sonunda ortaya çıkan Covid-19 küresel salgını da, dünya genelinde başta ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar olmak üzere tüm alanlarda köklü değişikliklere neden olmaktadır. Ekonomik alanda dünya genelinde tedarik zincirlerinin bozulması, birçok sektörde büyük sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan birisi de gıda arzında yaşanan sıkıntılardır. Gıda arzında yaşanan bu sıkıntıları, dış çevre faktörlerinden kaynaklanan sıkıntılar ve iç çevre faktöründen kaynaklanan sıkıntılar olarak sınıflandırılabiliriz. İklim değişikliğine bağlı felaketler ve Covid-19 küresel salgını dış çevre faktörüne bağlı sorunlardır. İç çevre faktörüne bağlı sorunlar, kırsal alanlardan yaşanan göç neticesinde kırsal alanlarda yaşanan nüfusun kalması ve miras yoluyla tarım arazilerinin

çok hisseli bir yapıya dönüşmesine bağlı olarak etkin ve verimli olarak kullanılamaması veya hiç kullanılmaması ana sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Belirtilen sorunlara yönetim ve organizasyon bilimi penceresinden bakarak hem yönetsel hem de organizasyonel anlamda etkili ve verimli olacak şekilde çözümler üretilmesi dünya genelinde yaşanan kıtlığı önlemek için elzemdir. Oluşturulacak çözüm önerileri kırsal alanları, güçlü ve zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler başlıklarında analiz ederek, kırsal alan gerçeklerine uygun örgütlenme ve yönetim modelini kapsamalıdır. Genel olarak yaşanan bu tip sorunlara, yönetim ve organizasyon bilimi dâhil edilmeden yapılan önerilerin sürdürülebilir nitelikte olması beklenemez. Küresel düzeyde iklim değişikliğinin, Covid-19 pandemisinin ve rekabetin, yoğun olarak yaşandığı bir ekosistemde sürdürülebilir nitelikte etkili ve verimli sonuçlar almak için yönetim ve organizasyon teorilerinin gerekli ilke ve metotlarının uygulanması şarttır.

2. KAVRAMSAL BOYUT VE İNCELEME

Tarım “bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması”dır (Türk Dil Kurumu, 2011:2270). Tanımda da belirtildiği gibi, “tarım, kırsal alanda üretilen hem hayvansal hem de bitkisel kaynaklı ürünlerin üretilmesini, kalite ve verimin yükseltilmesini ve üretilen bu ürünlerin özelliklerini kaybetmeden muhafaza edilmesini, işlenmesini ve pazarlanmasını kapsamaktadır” (Polat ve Özdemir, 2018:66-67). Yönetim ve organizasyon; iş ile iş, iş ile insan, insan ile insan arasındaki ilişkilerdeki düzeni (Koçel, 2020:193) ve yönetimi ifade etmektedir. Tarım ile ilgili uygulamalar, yönetsel ve organizasyonel olarak incelendiğinde; ilk göze çarpan husus, iş ile insan ilişkisinin doğru olarak düzenlenmesidir. İş ile insan arasındaki ilişkinin en önemli basamağı işi yapacak insanın, işle ilgili gerekli bilişsel ve fiziksel yeterlilikleri sağlamasıdır (Polat ve Özdemir, 2018:63). Fakat kırsal alanlardan gençlerin ekonomik, sosyal ve eğitim nedenleri ile göç etmesi ile kırsal alanlarda daha çok yaşlı nüfus kalmıştır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2005-2009; Özdemir ve Polat, 2019:452). Bu durum ülkemiz kırsal alanlarında etkili ve verimli yönetim için “iş ile insan” düzenlemesi olmadığını göstermektedir (Polat ve Özdemir, 2018:63-77). Tarımsal üretim sürecine organizasyonel olarak bakıldığında tarım örgütleri ve işletmeleri için olmazsa olmaz doğal kaynak topraktır. Toprak demek tarım arazileri demektir. Tarım arazilerinin miras yoluyla çok hisseli hale gelerek veya parçalanarak küçük hale gelmesi (Polat ve Özdemir, 2018:67; Yavuz, Özudoğru ve Miran 2015:47; Dönmez, 2021:181), en büyük etkisini verimlilik üzerinde göstermektedir. Bu zamana kadar yapılan hukuki düzenlemeler ve uygulamalar tarım arazilerinin miras yoluyla çok hisseli kalma sorununu çözmemiştir (Dönmez, 2021:181). Bahse konu olumsuzluklar ülkemiz kırsal alanlarının çok uzun yıllardır etkili ve verimli bir şekilde yönetilemediğini ve ülkemiz gerçeklerine uygun bir örgütlenme modelinin bulunamadığını göstermektedir. Bu durum yeni bir yönetim ve organizasyon modeline ihtiyaç olduğunu açık bir şekilde haykırmaktadır.

İşletme “belirli bir ortamda, dış çevresinden aldığı girdileri, bilgi, teknoloji ve süreçleri kullanarak, insan ihtiyaçlarını direkt veya dolaylı olarak giderecek ve müşterileri için değer ifade eden, pazarı olan mal ve hizmetlere dönüştüren ve bunları pazarda oluşan fiyat üzerinden satarak gelir (işletmeye giren finansal kaynak) elde eden, bu gelirin bir kısmı ile yeniden tedarikçilerden girdi alarak işletmenin sürekliliğini sağlayan ve bütün bunları yaparken içinde ortamın (çevrenin) unsurlarından etkilenen ve çevreye zarar vermeyen, ayrı bir kişiliği ve kendine özgü bir kültürü olan, değişen ortam ve koşullara uyum sağlayarak yaşamını sürdüren bir sistem, sosyal bir canlıdır” (Koçel, 2020:70; 2015:76-77). İşletmelerin amaçları genel olarak; kar etmek, varlığını sürdürmek, büyümek ve sosyal sorumluluklarını yerine getirmektir (Çetin 2013:6). Üretim yapmak için üretim faktörleri ise doğal kaynaklar, emek, sermaye ve girişimcidir (Koçel, 2020:69; Çetin 2013:6). Günümüzde çiftçiler girişimcidir ve tarımsal işletmenin sahibidir. Ülkemizde tarımsal işletmelere, işletme olarak bakılıp bakılmadığı ayrı bir tartışma konusudur. 2021 yılı aralık ayında yapılan dergipark.org.tr ve internet üzerinden çiftçilere yönelik verilen “tarımsal işletme okuryazarlığı”, “işletme okuryazarlığı” eğitimleri veya yapılan araştırmalar sorgulandığında konu tam olarak konu ile ilgili bilgiye rastlanılmamıştır. Fakat bazı internet sitelerinde QNB Finansbank’ın Güneydoğu Avrupa için Avrupa Fonu (EFSE) ve Frankfurt Okulu işbirliği ile sürdürdüğü “Tarımsal Okuryazarlık Sosyal Sorumluluk Projesi” ile karşılaşmıştır. Proje kapsamında 2017 yılının Ağustos-Aralık ayları arasında yaklaşık 10 ayrı ilde çiftçilerle yapılacak toplantılarda Frankfurt Okulu eğitmenleri tarafından finansal bilgilerin yanı sıra sulama teknolojileri, kuraklık riski,

hayvancılık gibi tarım başlıklarında da eğitim verileceği bilgisine ulaşılmıştır (Tarım Pusuası 2017). Belirtilen projede eğitim konuları finans ve tarım ile ilgilidir. Oysaki tarım işletmelerinin günümüz ağır rekabet koşullarında yerel, ulusal ve küresel boyutta mücadele edebileceği, yenilikçi ve güncel işletme ve işletme yöneticiliği bilgilerine ihtiyaç duyduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu tespitler ışığında tarımsal işletmelerimizin ne derece etkili ve verimli yönetildiği, yerel, ulusal ve küresel düzeydeki rekabete karşı hiçbir hazırlığının olmadığı ise yadsınamaz başka bir gerçektir.

3. SAHAYA YÖNELİK ANALİZ

Ülkemizde tarımsal işletmelere literatürel düzeyde yönetsel ve organizasyonel açıdan baktıktan sonra katılımcı gözlem yöntemi ile Avrupa Birliği LEADER Yaklaşımı (Yerel/Kırsal Kalkınma) Programı kapsamında Çanakkale, Çorum, Diyarbakır, Denizli, Erzurum, Kastamonu, Manisa, Ordu, Samsun, Şanlıurfa illerinin 58 ilçesinde (Göynücek; Gümüşhacıköy; Taşova; Ayaş; Çamlıdere-Güdül; Nallıhan; Ayvacık; Gökçeada-Eceabat-Bozcaada; İskilip; Çameli; Buldan; Çermik-Çüngüş; Eğil-Dicle-Hani-Hazro-Kocaköy; İspir-Pazaryolu; Tortum-Uzundere; Cide-Pınarbaşı-Şenpazar-Doğanyurt-İnebolu-Abana-Bozkurt-Küre-Çatalzeytin; Taşköprü-Devrekani-Hanönü-Azdavay-Daday-Ağlı-Seydiler-Araç-İhsangazi; Gördes; Selendi; Kabadüz-Mesudiye-Ulubey; İkizce-Çaybaşı-Akkuş; Perşembe-Gürgentepe-Çamaş; Alaçam-Yakakent; Ondokuzmayıs; Birecik) yürütülen yerel kalkınmanın LEADER Yaklaşımı ile sağlaması için YEG Dernekleri tarafından “Yerel Kalkınma Stratejileri (YKS) Hazırlanmasına Yönelik Teknik Destek Projesi” ve Ankara-Ayaş-Güdül-Kalecik, Amasya-Göynücek-Taşova-Gümüşhacıköy, Bayburt-Aydıntepe ve Demirözü, Eskişehir ili Çifteler-Alpu ilçeleri ve köylerinde münferit olarak yapılan kalkınma çalışmalarında ve İç Anadolu Bölgesi’nden Eskişehir Çifteler-Yıldızören Köyü’nde, Doğu Anadolu Bölgesi’nden Malatya-Yeşilyurt-Kırlangıç Köyü’nde, Karadeniz Bölgesi’nden Amasya-Taşova-Andıran Köyü’nde ve Artvin-Şavşat-Düzenli Köyü’nde, Akdeniz Bölgesi’nden Mersin-Silifke-Ovacık Köyü’nde, Ege Bölgesi’nden Manisa-Selendi-Terziler Köyü’nde ve son olarak Marmara Bölgesi’nden Çanakkale-Ayvaca-Tuzla Köyü’nde yapılan göç çalışmalarında, 2016 ile 2021 yılları arasında tespit edilen sorunlar şöyledir:

- Kırsal alanlarda yaşayanların büyük çoğunluğu emeklidir ve yaşlıdır. Kırsal alanlarda yaşayan gençler ekonomik sebeplerle ve çocuklarının daha iyi eğitim alması isteğiyle göç etmektedir. Evlenme çağına gelmiş bekâr erkekler ise evlenecek kadın bulamadıkları için göç etmektedir. Köylerde yaşayan ve evlenme çağına gelmiş bekâr erkekler evlenmek için kadın bulamamaktadır. Taşınabilir eğitim köyden kente göçü arttırmaktadır.
- Kırsal alanlarda birçok tarla miras yoluyla çok hisseli hale gelmiştir ve çok hisseli olduğu için işlenmemekte ya da etkili ve verimli şekilde işletilmemektedir.
- Kırsal alanlarda işletme yönetimi konusunda kamu kurum ve kuruluşları tarafından danışmanlık hizmeti verilmemektedir. Ziraat mühendisleri ve veterinerler bu konuda lisans düzeyinde program dahilinde eğitim almadıkları için danışmanlık için yeterli bilgiye sahip değildir.
- Çiftçiler, arpa, buğday, fındık gibi ürünleri hasat ettikten sonra Toprak Mahsulleri Ofisinin (TMO) ürün alımına hasatla birlikte başlamadığını ve ürün alımına üç dört hafta sonra başladığını borçları nedeniyle ürünleri tüccara satmak zorunda kaldıklarını ve tüccarların düşük fiyatla ürünlerini aldığını, TMO açıldıktan sonra tüccarların ürünlerini TMO’ya daha yüksek fiyatla satarak kısa sürede kendileri üzerinden çok kar ettiklerini, devletin buna yıllardır bir çözüm üretmediğini düşünmektedir.
- Çiftçiler ürettikleri ürünleri depolayacakları, kurutacakları, işleyecekleri (un yapımında kullanılan su değirmeni gibi, herkese açık ücretsiz ortak üretim atölyesi gibi), paketleyecekleri yerlere ve binalara ihtiyaç duymaktadır.
- Çiftçiler, ilçelerde, köylerde ücret ödemeksizin ürettikleri ürünleri satacakları hasat festivallerinin geleneksel olarak her yıl aynı ay ve aynı haftalarda yapılmasını istemektedir.
- Köy okullarının kapanması, göçü hızlandırmakta ve bitkisel/hayvansal üretim kapasitesini azaltmaktadır.
- Yerel kesimlerde görev başında bulunan bazı mülki amirler köy okullarında sınıf ve/veya meslek liselerinde tarım bölümü açılma taleplerini geri çevirmekte veya okul/bölüm açılma fikrine olumlu bakmamaktadır.
- Çiftçilerin büyük çoğunluğu il, ilçelerinde resmi veya gayri resmi mesleki tarım eğitimi ve işletme eğitimi ve/veya tarımsal işletme okuryazarlığı eğitimi verilmediğinden bu eğitimleri alamamıştır.

- Kırsal alanlarda yaşayanların büyük çoğunluğu yeraltı sularını ve çevreyi koruma konusunda yeterli bilgiye sahip değildir.
- Çiftçilerin büyük çoğunluğu tarımsal üretim konularında “tarım danışmanı”, işletme konularında “işletme danışmanı” bulamamaktadır.
- Kırsal alanlarda yaşayanlar sorunlarını tabandan tavana yaklaşımla çözmek için örgütlenememekte ve örgütlenmeyi bilmemektedir. Bu konuda uygulamalı eğitimlere ve örneklerle ihtiyaç duymaktadır.
- Çiftçilerin büyük kısmı Ziraat Odalarının iyi yönetilmediğini, sorunlarına çare üretmediğini ve kayıtlı tüm çiftçilerin katılımı ile Ziraat Odalarının seçimlerinin yapılmasının gerekli olduğunu düşünmektedir.
- IPARD projelerinin yazılması için danışmanlık firmaları veya gayri resmi proje yazarlar (memurlar vb.) çok yüksek ücret istemektedir. Bunun için IPARD projelerine başvuramadıklarını, bu sorunun bir şekilde çözülmesini istemektedirler.
- Küçük arazisi olan çiftçiler, yaygın olarak makine parkı desteğinin yapılmadığı gerekçesiyle traktör sahibi olmak istiyor veya traktör gibi tarımsal makine ve aletler alıyor. Makine parklarının oluşturulmasını istiyor.
- Kırsal alanlarda görev yapan kamu görevlilerinin (belediye başkanları, oda çalışanları, amirler, memurlar vb.) büyük çoğunluğunun il merkezinde ikamet etmesi, her gün ilçeye veya kırsal alanlara gidip gelmesi sosyal açıdan göçü artırmaktadır.
- Kırsal alanlarda sosyal ve kültürel (düğün, taziye, toplantı, eğitim için aktivite merkezi vb.) fiziksel mekan ve altyapı eksikliğinin giderilmesini, en azından bu merkezlerde kaliteli internet erişimin sağlanmasını istemektedirler.
- Belediyeler tarafından belirli gün ve saatlerde makul ücretli toplu taşıma aracının kırsal alanlara hizmet vermesini bekliyorlar.
- Kırsal alanlara gazete, günlük ekmek, yiyecek, içecek, sebze-meyve, kömür, mazot satan seyyar market araçlarının gelmesini talep etmektedirler.

Tespit edilen ve çözülemeyen sorunları, çözülmeden artarak yaşanan sorunları “balık verme yerine, balık tutmayı öğretme” anlayışı ve “tabandan tavana yaklaşım” anlayışı ile çözmek için ‘sorun çözme ve örgütlenme yeteneği geliştirme yöntemlerinin’ uygulamalı olarak öğretilmesi hayati öneme sahiptir. Ülkemizde 922 ilçe, 32165 mahalle, 387 belde ve 18292 köy bulunmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2021). Türkiye’de tarım arazileri 1990 yılında 27.856 hektar iken 2020 yılında 23.136 hektar olmuştur (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020). Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) yükseköğretim kontenjan, tercih ve yerleşme istatistiklerine göre ülkemizde 2020 yılında lisans düzeyinde işletme bölümünün örgün öğretimine yaklaşık 12.000 öğrenci, açık öğretimine yaklaşık 1200 öğrenci, lisans düzeyinde tarım ile ilgili bölümlere yaklaşık 3800 öğrenci öğretim almak için kayıt yaptırmıştır (Yüksek Öğretim Kurumu, 2020). Bahse konu bölümlerden mezun olanlar alanları ile ilgili iş bulmakta zorlanmaktadır. Bu modelin ülke genelinde yaygınlaştırılması, ilgili alanlarda iş bulma olanaklarını ciddi ölçüde artıracaktır.

Türkiye’de faal köy kooperatifi bulunmazken, faal üretim ve pazarlama kooperatifi 317 adet olup 14.633 ortak sayısı bulunmaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021). Uluslararası Kooperatifler Birliği’nin tanımına göre kooperatifler “ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaç ve istekleri, ortaklık anlayışı ile demokratik olarak kontrol edilen bir işletme aracılığıyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir teşkilattır”. Kooperatifler, toplumsal kalkınmayı geliştiren ve ticari işletmeler için temel oluşturan kendine has bir yapıya dayanmaktadır. Kooperatifler; ortakların sahipliği, ortaklarına hizmet etme, ortaklar tarafından yönetilme, kendi kendine yetebilme ve sorumluluk alabilme özelliklerini taşımaktadır. Kooperatifler farklı biçimlerde ve tüm sektörlerde faaliyet göstermektedir. Kooperatifler; ihtiyaç duyulan her yerde kurulabilir ve yoksulluğun azaltılmasında etkin bir araçtır. Kooperatifler; bireylerin ve yoksul insanların, tek başlarına üretmesi zor olan ürün ve hizmetler için katma değer üretirler. Bu süreci etkili ve verimli yönetmek kooperatiflerin ana amacıdır. Kooperatifler, sürdürülebilir, bir iş modelidir, yerel ekonomileri güçlendirir, yaşam şartlarını iyileştirir, insanlara sorumluluk kazandırır, katılımcılığı benimser (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

Türkiye İş Kurumu, toplum yararına programlarda çalışmak üzere her yıl on binlerce işsize aralıksız en çok dokuz ay, üç ay ara vererek toplamda en çok 24 aya kadar iş desteği sağlamaktadır (Türkiye İş Kurumu 2021). Geliştirilecek bir model ile bu uygulamadan köylerin de faydalandırılmasına imkân sağlanmalıdır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkesel ve örgütsel gelişmişlik düzeyinin artırılması, kaynakların etkili ve verimli kullanılması ile mümkündür. İklim değişikliğinin neden olduğu çevresel felaketler ve küresel düzeyde yaşanan Covid-19 salgını dünyada ve ülkemizde ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda birçok sorunlara neden olurken gıda arzında ve tedarik zincirlerinde köklü olumsuz değişikliklere neden olmaktadır. Bu durum ülkemizde gıda arzını gerçekleştiren yerlere yani tarımsal işletmelere ve köylere yenilikçi bir bakış açısıyla bakılarak yaşanan sorunların acil olarak çözülmesi zorunluluğunu da gözler önüne sermektedir. Yaşanılan sorunlar, yönetim ve organizasyon bilimi açısından ele alındığında iş ile insan, iş ile iş, insan ile insan arasındaki düzenlemelerin eksik veya hatalı yapıldığını veya hiç yapılmadığını göstermektedir. Kaynaklara bakılarak mevcut durum analizi yapıldığında, tüm kaynakların var olduğu ancak sorunları çözecek etkili ve verimli yönetim sağlayacak, uygun yönetsel ve organizasyonel bir model olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Belirtilenler ışığında tabandan tavana, katılımcılığı sağlayan, şeffaf ve hesap verilebilir bir anlayışla kolektif bir yapı modeli, yöneticileri ve çalışanları yüzde yüz hibe ile desteklenen köy kooperatifleri modeli önerilmektedir. Bu modelde;

1. Evrensel hukuk ilkesi gereği, miras yoluyla edinilen çok hisseli tarım arazileri üzerindeki hak sahiplerinin mülkiyet hakları korunmaktadır.
2. Ülkemizde lisans düzeyinde, yönetim ve organizasyon konuları ile ilgili eğitim alan işletme, işletme yönetimi, uluslararası ticaret ve işletmecilik, yönetim gibi sosyal bilimler alanlarında ve ziraat mühendisliği gibi fen bilimleri alanında, iş bulamayan veya bulmakta zorlanan nitelikli işgücüne alanlarında çalışma fırsatı sağlanmaktadır.
3. Her yıl on binlerce işsiz için istihdam kapısı olan ve tüm maliyetleri Türkiye İş Kurumu tarafından karşılanan toplum yararına olan programların amacına uygun, köylerde ve kırsal alanlarda etkili-verimli üretime destek olacak şekilde kullanılması sağlanmaktadır.
4. Çevreye zarar vermeden sağlıklı, güvenilir ve sürdürülebilir gıda arzı için; a) Tarım arazileri üzerinde hissedarların yönetim kurulunu oluşturduğu, b) En az bir işletme veya belirtilen sosyal bilimler alanında lisans eğitimi alan uzmanın yönettiği, c) En az bir lisans düzeyinde eğitim almış ziraat mühendisinin teknik danışmanlık yaptığı d) Köylerde bulunan zirai makine, araç, aletleri kullanabilen ve tarım konusunda deneyimi olan gençlerin nitelikli tarım işçisi olarak çalıştığı, e) Yıl veya dönem sonunda elde edilen kardan, ortakların ve çalışanların hisseleri oranında pay aldığı, f) Kazan-kazan mantığıyla, yönetim ve örgütlenme anlayışı oluşturulmuştur.

Sonuç olarak etkili ve verimli, yönetim ve organizasyonun vazgeçilmez işlevi olan doğru, iş ile insan, insan ile insan, iş ile iş düzenlemesi, “atın önüne ot, itin önüne et” konulacak şekilde yapılandırılmış ve kaynakların yerinde kullanılarak örnekte belirtilen canlılar gibi organizasyonların da varlığını sürdürmesine ve gelişmesine imkân sağlayacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu modelin öncelikle pilot bir alanda uygulanması, sonrasında geliştirilerek ülke genelinde uygulanması önerilmektedir.

Kaynakça

- Çetin, Canan. *Temel İşletmeciliğe Giriş*. İstanbul: Beta Yayınları, 2013.
- Dönmez, İlknur. «Çok Hisseli Tarım Arazilerinde Yaşanan Sorunlar: Adana-Seyhan Örneği.» *Mediterranean Agricultural Sciences* 34, no. 2 (2021): 181-188.
- Koçel, Tamer. *İşletme Yöneticiliği*. Genişletilmiş 18. İstanbul: Beta Yayınları, 2020.
- . *İşletme Yöneticiliği*. İstanbul: Beta Yayınları, 2015.
- Özdemir, Lutfiye, ve Orhan Polat. «Türkiye’de Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçin Köyden Kente Göçün Önlenmesinde Etkili Unsurların Saptanması ve Bir Araştırma.» *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 10, no. 25 (2019): 450-465.
- Polat, Orhan, ve Lutfiye Özdemir. «Kırsal Alanlarda Sürdürülebilir Kalkınma İçin Göçün Önlenmesine Yönelik Örgün Eğitim Önerisi: Bir Pilot Araştırma.» *İnönü University International Journal of Social Sciences (INJOSS)* 7, no. 1 (2018): 62-79.